EPISCOPUL DOSITEI HERESCU – CÂTEVA REPERE BIOGRAFICE

JUSTIN DRAGOMIR, VASILE M. DEMCIUC

The Bishop Dositei Herescu – Some Biographic Reports

(*Abstract*)

The bishop Dositei Herescu was a descendant of Herescu noble family from Moldavia. As a former bishop of Radauti and later on as Bukovina's bishop, he was a skillful Ecclesiastes diplomat, a clever mastermind of his country and diocese, and a promoter of religious beliefs and of Romanian traditions in Bukovina after it became part of the Habsburg Empire. Founder of the wooden church of Vadu Vlădichii (1773), of the "Holy Trinity Church" in Cernăuți (1774) and of the church in Vicovu de Jos (1777), as well as of the bell tower of the episcopal church "Saint Nicholas of Rădăuți" (1781), Dositei Herescu was granted permission to bring the relics of St. John the New from Zolkiew, Poland, to Suceava, in 1783. In addition, his name is linked to the creation of the Imperial Religion Fund knows as the Greek Oriental Church Fund of Bukovina. The article proposes an insight into Dositei Herescu's biography, insisting on his descendancy, the stages of training and the factors that influenced his destiny. There are also presented some defining aspects of his activity in the periods 1750–1777 and 1777–1789 regarding the solving of the ecclesiastical problems (by respecting the ecclesiastical canons) and the management of the social and even political situations specific to those times.

Key words: bishop, Dositei Herescu, church, imperial administration, Romanians, Church Fund of Bukovina.

Timpul are darul de a întări liniile portretistice ale personalităților marcante și de a statornici definitiv valoarea ostenelilor lor, după cum tot el șterge ușor și împinge în penumbră conturul figurilor cu merite nu pe măsura vâlvei produse în contemporaneitate. La împlinirea a 100 de ani de la momentul Unirii celei Mari, „biruit-au gândul" – vorba cronicarului Miron Costin – să prezentăm aceste rânduri ca act de reconsiderare și reactualizare istoriografică a unuia dintre vrednicii ierarhi ai Bisericii din Bucovina – episcopul Dositei Herescu. Subiectul demersului nostru – cu toate că a format în totalitate sau parțial obiectul unor cercetări variate și scrutătoare, materializate în lucrări cu rezultate fertile –, mai conține numeroase

Analele Bucovinei, **XXVI**, *2* (53), p. 395–419, Rădăuți – București, 2019

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

aspecte insuficient exploatate și departe de a fi cu totul epuizate. Faptul că în literatura de specialitate mai persistă încă anumite idei, interpretări și ipoteze, unele arbitrare, adeseori contradictorii, precum și încadrări greșite ale unor evenimente istorice sau ale materialelor documentare, ne-a obligat la adoptarea unei atitudini circumspecte și critice pentru a le putea prezenta cititorilor – în măsura posibilităților conferite de stadiul actual oferit de cunoașterea izvoarelor documentare –, parte dintre acestea acum pentru prima data fiind traduse în limba română și editate, fără a urmări ineditul sau soluționarea problemelor aflate încă în dezbatere. De aceea, acolo unde unanimitatea de păreri nu a fost realizată, am optat pentru interpretarea cu cei mai mulți adepți, sau care nouă ni s-a părut a fi mai temeinic susținută din punct de vedere logic și documentar.

Au fost și vor mai fi dificultăți pentru reala reconstituire a faptelor istorice din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea în primul rând datorate precarității izvoarelor – și din acest punct de vedere contribuția noastră chiar dacă nu este o monografie exhaustivă, cuprinde, credem, principalele forme de relief ale epocii. Tocmai de aceasta ne-am străduit să-l înfățișăm, în complexitatea sa, pe fostul episcop de Rădăuți devenit apoi episcop al Bucovinei, abil diplomat ecleziastic și priceput chivernisitor de țară și ctitor, analizând *sine ira et studio* gândirea și faptele sale în cadrul ideologiei vremii, precum și rolul avut de el în contextul evenimentelor de politică generală. Am urmărit astfel destinul unei vieți, dar mai ales dimensiunile unei epoci.

Familia și primele însemnări despre Dositei Herescu

Episcopul Dositei Herescu se trage din vechea și nobila familie a Hereștilor din Moldova[1]. Originea acestei familii se afla, după părerea părintelui diacon Teodor Novac[2], în partea de nord a Moldovei, „căci și astăzi, deși această familie este răspândită prin toată țara, am dat de nisce familii Herescu în Mihăileni și Botoșani, care descind din vechea familie a Hereștilor”[3]. Un document datat 24 aprilie 1667, din vremea domnitorului Iliaș Alexandru, relatează că un oarecare Toader Herescu din Hăsnășeni a vândut episcopului de Rădăuți Serafim o vie la Văiceni[4]. Istoricul Ion Nistor considera că înaltul prelat bucovinean era originar din satul Hereşti[5], fostul

[1] *Schematismus der Bukowinaer griech.-orient. Erzbischöflicher Diözese für Jahr 1899*; Ștefan S. Gorovei, *Hereștii*, comunicare susținută la Comisia de Heraldică, Genealogie și Sigilografie, Filiala Iași, în 15 martie 2005.

[2] Teodor Novac, *Dosotei Herescu – viața și activitatea sa ca episcop de la 1750–1789*, teza de licență, București, 1901, p. 17.

[3] *Ibidem*.

[4] Franz Adolf Wickenhauser, *Geschichte der Klosters Woronetz und Putna*, III. Band, Czernowitz, 1888, p. 29.

[5] Ruși (Hereşti) – comuna Forăști, județul Suceava. N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, Editura Direcția Patrimoniului Cultural Național, 1974, p. 354, 733.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

județ Baia, ipoteză care se susține prin numele de familie, Herescu[6]. De altfel, în comuna Forăşti – de care aparține și fostul sat Hereşti (astăzi Ruşi) – se află o biserică de lemn, monument istoric, datată 1764[7].

Ceva mai târziu, unul dintre nepoții săi, anume Gherasim, ierodiacon la Putna, fiul lui Ilie Herescu, adresează o jalbă Consistoriului Bucovinei, solicitând partea sa din moşiile Bulbucani şi Hălceni[8] pe care frații lui, Vasile şi Nicolae, le-au vândut paharnicului Toader Carp[9]. Părintele Dimitrie Dan, în a sa *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, spunea despre Dositei Herescu că „a fost fiul boiernaşului Efrem şi al soției sale, Eleana, cari ambii mai apoi s-au călugărit”[10] şi că a avut doi frați, Ilie[11] şi Toader, fost căpitan şi staroste de Cernăuți[12], şi o soră Elena[13].

Ilie Herescu – fost logofăt de visterie, cumătrul lui Iacov Putneanul –, este înscris şi în *Pomelnicul* Sihăstriei Putna, pe la 1780, alături de soția sa, Ecaterina, şi fiii lor: monah Ghenadie, Vasilie[14], Gheorghe, Ioan, Nicolae, Dimitrie, Ileana, Maria, opt persoane dintre care patru sau cinci sunt atestate documentar. Ilie Herescu a îndeplinit dregătoria de logofăt de visterie încă din anii 1756, pomenit în documente[15] până după 17 iulie 1768, dată la care un document îl atestă cumpărând prin mezat de la Catrina Năculeasa şi fiul ei, Gheorghe, cu suma de 1 505 de lei o casă cu pivniță şi cu loc pe Ulița Strâmbă din Iaşi[16]. La 15 februarie 1773, Ilie este deja staroste de Cernăuți[17], pomenit şi

[6] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, București, Editura Humanitas, 1991, p. 25.

[7] Teodor Nitu, *Monografia comunei Forăşti, județul Suceava*, Suceava, Editura Accent Print, 2004.

[8] Comuna Şipote, astăzi în județul Iaşi.

[9] Dimitrie Dan, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, Viena, Editura Fondului Religionar gr.-or. al Bucovinei în Cernăuți, 1912, p. 114, nota 11.

[10] Alexandru Cristea, *Episcopia Romanului*, București, 1901, p. 78; Dimitrie Dan, *op. cit.*, p. 114.

[11] Ilie Herescu a avut trei copii: Gherasim, mai târziu pomenit ca ierodiacon la Mănăstirea Putna, Vasile şi Nicolae, care era practicant la guvernul districtual. Vezi: Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich (1774 –1785)*, Czernowitz, 1895, p. 41.

[12] Daniel Werenka, „Urkundliche Nachrichten über die Städte Cecina und Tschernowitz und deren Besitzverhältnisse im Jahre 1782”, în „Jahresbericht der k. k. griechisch-orientalischen Oberrealschule in Czernowitz”, Czernowitz, nr. 3, 1896/1897, nr. 4, 1897/1898.

[13] În Pomelnicul Mănăstirii Sucevița se amintesc, între morții episcopului Dositei, după sora sa Elena, monahul Iosif şi Ioan, pe care părintele Dimitrie Dan îi consideră frații lui; Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 115.

[14] Vasile fiind ficiorul din sfântul botez al mitropolitului Iacov Putneanul. Vezi: Maria-Magdalena Székely, „Structuri de familie în societatea medievală moldovenească”, în „Arhiva Genealogică”, Iaşi, IV (IX), 1997, p. 1–2; Marcu Petcu, „Monahism, filiație şi paternitate duhovnicească în timpul mitropolitului Iacov Putneanul”, în „Analele Putnei”, anul V, 1/2009, Editura Mitopolit Iacov Putneanul, p. 235–254.

[15] Ioan Caproşu, *Documente Iaşi*, VI, Iaşi, 2004: Documentul nr. 6 din aprilie 1756, p. 4–5; Documentul nr. 71 din 13 ianuarie 1757, p. 62–63; Documentul nr. 500 din 20 aprilie 1763, p. 444–445.

[16] *Ibidem*, p. 748, Documentul nr. 850. Vezi şi: Mihai-Bogdan Atanasiu, „O danie a lui Iacov Putneanul şi semnificațiile ei”, în „Analele Putnei”, anul VII, 1/2011, p. 191–204.

[17] Teodor Balan, *Documente bucovinene*, vol. VIII (*1741–1799*), Iaşi, Editura Taida, 2006, p. 70–71.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

în documentele din 21 septembrie 1773[18], 15 mai 1774[19], 18 mai 1774[20], 5 iunie 1775[21]. În 12 septembrie 1780, Ilie Herescu este atestat ca fost mare medelnicer[22] al cărui nume cu dregătorie apare înscris şi pe spatele acelui *Triptic al lui Ştefan cel Mare*[23] de la Mănăstirea Putna. În documentul datat 19 februarie 1781, scris de Gheorghe Herescu, emis la Cernăuţi, Ilie Herescu, fost mare medelnicer, apare în calitate de martor în Testamentul lui Leon Imbault, dat soţiei sale Adriana, fiicei Ecaterina şi copiilor acesteia, pentru toată averea mobilă şi imobilă[24]. Ilie Herescu a trecut la cele veşnice înainte de 12 decembrie 1789, dată când baronul Vasile Herescu, fiul său şi finul mitropolitului Iacov Putneanul, vindea comisului Constantin Urechi, cu 1 500 de lei, casele părinteşti din Iaşi, care „şi mie îmi sunt date prin diiată de la părintele mieu, răposatul Ilie Herescu biv vel medelnicer […] şi nefiindu-mi mie trebuitoare pentru că eu sunt aşăzat în ţările împărăteştii chesaro-crăieştii măriri – le-am scos vânzătoare, mai ales că rămâind pustii să şi răsâpe şi din vreme în vreme merge spre scădere”[25]. Această vânzare a stârnit multă vâlvă în familie. Astfel, dacă în 3 iulie 1790 fraţii săi, baronii Neculai şi Gheorghe Herescu, îşi exprimau acordul pentru această vânzare[26], împotrivă a fost medelnicerul Gheorghe Ruset, soţul Ilenei, sora baronilor Herescu, cea care invoca, în 12 iulie acelaşi an, dreptul de preemţiune[27], pentru ca, în 30 septembrie 1790, să renunţe la acest drept[28].

Aceeaşi soartă se pare că a avut şi partea de sat primită în dar la botez, pentru că în 28 ianuarie 1794 Vasile baron von Herescu adevereşte că moşia sa Codreşti, partea de jos de pe apa Bahluieţului, care i-a fost dăruită de naşul său, mitropolitul Iacov – „prea această moşie care acum este făr de oameni pre dânsa şi cu alte părţi, ce mai am să mai am eu, din cealaltă giumătate de sat, în partea de sus” – o dă mătuşii sale, Smaranda Huşenița, pentru o datorie în valoare de 2 500 de lei, act la care subscrie şi fratele său Nicolae baron von Herescu[29]. În momentul de faţă, date privitoare la membrii familiei Herescu putem găsi doar în documentele aflate la

[18] *Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea*, II. *Moldova*, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1966, p. 457–458.

[19] Teodor Balan, *op. cit.*, p. 76.

[20] *Ibidem*, p. 77–78.

[21] *Ibidem*, p. 85–86.

[22] Ioan Caproşu, *Documente Iaşi*, VII, Iaşi, 2005, p. 639–640.

[23] Maria-Magdalena Székely, „Tripticul lui Ştefan cel Mare de la Mănăstirea Putna”, în „Analele Putnei”, anul II, 1–2/2006, p. 107.

[24] *Din tezaurul documentar sucevean 1393–1849*, Bucureşti, 1983, p. 441, doc. 1 331.

[25] Ioan Caproşu, *Documente Iaşi*, VIII, Iaşi, 2006, p. 647–648.

[26] *Ibidem*, p. 673.

[27] *Ibidem*, p. 675.

[28] *Ibidem*, p. 694–695.

[29] Mihai Costăchescu, „Satele Bălţaţi, Codreşti, Mădârjeşti, Mădârjacul şi Bojila din judeţul Iaşi – schiţă istorică”, în „Ion Neculce”, VII, 1928, p. 51–52.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale. Astfel, aflăm din documente că Ilie Herescu era implicat și în ceea ce privește „Situația privind banii pentru școli primiți și repartizați de Dositei episcop de Rădăuți, încasați la 23 aprilie de la 283 de preoți și diaconi din eparhia sa și a dat... 40 de lei la Școala Episcopiei de Rădăuți și 6 lei prin Ilie Herescu logofăt s-au dat lui Grigori Cucoranu”[30].

Dositei Herescu episcop de Rădăuți, este cel care a primit 556 de lei pentru școli, iar Ilie Herescu este cel care a primit 406 lei de la 278 de preoți și diaconi pentru a fi trimiși mitropoliei[31]. Ilie Herescu, staroste de Cernăuți, este cel ce invită pe Tănase Tăutu și Andronache Frunză să împartă lui Gheorghe Țintă și Ion Liancă o parte dintr-o moșie din ținutul Cernăuți[32], pentru ca în același an 1774, în luna mai, să hotărnicească un loc de casă lui Mihai Peșnenchi din Mahalaua de Sus a târgului Cernăuți[33]. Vasile Herescu apare și el în documente în calitate de secretar al comisiei consistoriale însărcinate cu verificarea veniturilor mănăstirilor, cu încuviințarea lui Dositei eczempter episcop a toată Bucovina[34]. Neculai baron de Herescu apare într-un document în care dă chitanță lui Dominic Abramovici pentru suma de 342 de lei împărătești, datorie ce reprezintă marfa luată cu izvod din dugheana sa[35].

În ceea ce privește data și locul nașterii lui Dositei Herescu (folosind numele de monah și de ierarh mai târziu) în stadiul actual al cercetării putem spune că se cunosc relativ puține lucruri. Chiar și numele său apare sub diferite forme: Dosoftei, Dosothei, Dosotheu sau Dositei, deși din documentele semnate de ierarhul bucovinean, parte dintre ele aflate la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, Fondul documentar *Mitropolia Bucovinei*, știm că acesta utiliza formele Doisthei și Dosotheu[36].

Se presupune că s-a născut în jurul anului 1710, iar C. Erbiceanu îl numără între bărbații cei mai învățați ai timpului său, studiind probabil în renumita școală de la Mănăstirea Putna[37]. Dintr-o însemnare atribuită arhimandritului Vartolomei Măzăreanu aflăm că Dositei Herescu a învățat carte la Putna, fiind, împreună cu viitorul mitropolit Gavril Callimachi, „ucenicii preasfințitului Antonie mitropolitul ce a murit în țara moschicească”[38].

[30] *Din tezaurul documentar sucevean...*, p. 268.

[31] *Ibidem*, p. 376.

[32] *Ibidem*, p. 403.

[33] *Ibidem*, p. 417. Mai târziu, mai precis în 28 mai, Ilie Herescu staroste judecă pricina dintre Mihai Peșnenchi, Ignat nepotul său cu Vasile Căbariul, care cere un loc de casă ce se află în Mahalaua de Sus a târgului Cernăuți pe care l-a vândut Peșnenchi lui Vasile Ciaușul.

[34] *Ibidem*, p. 457–458.

[35] *Ibidem*, p. 493.

[36] Ștefan S. Gorovei, „Semnificația unor documente false din secolul XVIII. I. Cartea sobornicească din 1 ianuarie 1752”, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol», Iași, anul XXVI/1, 1989, p. 443–444.

[37] C. Erbiceanu, *Istoricul Seminarului Veniamin din Mănăstirea Socola, fondat la 1804*, Iași, 1885, p. 19.

[38] Dimitrie Dan, „Arhimandritul Vartolomeiu Măzereanu. Schiță biografică și bibliografică cu mai multe anexe”, în „Analele Academiei Române”, București, seria a II-a, tomul XXXIII, 1911, p. 19.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Necunoscute sunt în stadiul actual al cercetărilor şi momentul în care a îmbrăcat haina monahicească la Mănăstirea Putna, unde avea să devină peste ani „egumenul de pe vremuri”[39]. În anul 1747, Dositei Herescu este amintit pe un chivot (inventar nr. 69) ca egumen şi în anul 1748 este amintit pe un potir (inventar nr. 38)[40]. Chivotul are, potrivit inventarului[41], următoarea descriere „2.1. Un chivot mai mic, cu o turlă mare cu flori bătute în mijloc cu acoperemănturile poleite şi cu cruciţă în vărv şi cu alte turlişoare, patru, pe lăngă dănsa, mai mici, poleite fie ştecare, cu cruciţă la capac şi din nainte, la încuetoare, sănt cinci şilduri, iar de argint cu şmalţ şi cu flori de sirma; spre parte cea de gios a sicriului iaste scris cu slove bătute la smoală, ca şi la cel mai de sus, zicănd: «Acest sfănt chivot iaste a Sfintei Mănăstiri Putnii, care s-au făcut în zilele igumenului Dosothei, din argintul şi toată cheltuială mănăstirii, v let», cu slove mai gios săpate, «7255 <1746–1747>; Roman maister». La cumpănă au tras: 1 ocă, 200 dramuri. Preţuire: 109 lei, 30 creiţari”[42].

Aşadar, date sigure despre viaţa sa avem începând cu anul 1745, când Iacob Putneanu, egumenul Mănăstirii Putna, a fost ales episcop de Rădăuţi, şi în locul său este ales egumen al Mănăstirii Putna însuşi Dositei Herescu. Ales ca egumen, Dositei Herescu conduse bine Mănăstirea Putna, încât era foarte respectat atât de părinţii din mănăstire, cât şi de Iacob Putneanu pentru care lucru, imediat ce episcopul Iacob Putneanu a fost ales mitropolit al Moldovei, cel dintâi care a fost recomandat pentru a fi ales ca episcop a fost egumenul Dositei Herescu, care în aceeaşi zi cu instalarea în scaun de mitropolit al Moldovei a lui Iacob Putneanu a fost instalat şi el episcop de Rădăuţi în 13 noiembrie 1750, în timpul domnitorului Constantin Racoviţă (decembrie 1749 – iunie 1753), după cum se vede aceasta din actul de alegere: „Prea Sânta Episcopie a Rădăuţilor rămânând fără arhiereu de vreme ce Arhiereul ce a fost mai înainte întru dânsa kir Iacob s-a înălţat după socoteala mutării în scaunul Prea Sântei Mitropolii a Moldovei, noi care ne aflăm aici dimpreună fraţi Arhierei prin voea şi porunca şi îndemnarea şi slobodenia a prea Înălţatului, prea Blagoslovitului şi Prea Credinciosului nostru Domn şi stăpânitor a toată Moldova Io Constantin Racoviţă Voivod, adunându-ne întru Prea Sfânta Biserică Domnească a Prea Sântei şi de o fiinţă Troiţa, în Curtea Domnească, şi hotărâri canonicești punând înainte spre aflare şi alegere cinstitului şi vrednicului obraz, ce este să primească duhovnicească ocârmuire a eparhiei şi episcopiei aceştia, întâi am propus pe Prea Cuviosul Egumen a sântei şi cinstitei mănăstiri a Putnei, întru ieomonahi kir Dosotei şi al doilea pe ieromonahul kir Lazor şi al treilea pe ieromonahul kir Ghedeon... şi s-au scris numele lor întru această sântă condică a

[39] Franz Adolf Wickenhauser, *Molda oder Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina*, Czernowitz, 1886, p. 43; Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 115

[40] Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 120.

[41] Alexie Cojocaru, „Inventarul de obiecte şi podoabe al Mănăstirii Putna (1796)”, în „Analele Putnei”, anul II, 1–2/2006, p. 18–19.

[42] *Ibidem*.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

prea Sântei Mitropolii a Moldovei, în anul de la Hristos 1750, 13 noiembrie"[43]. Urmează iscăliturile mitropolitului Iacob Putneanu și ale episcopilor asistenți Ioanichie de Roman și Ierothei de Huși[44].

Să nu uităm faptul, pe care îl subliniază în mod special N. Iorga[45], că abuzul numirii de domnitor și de către boieri a mitropolitului a fost înlăturat la mijlocul secolului al XVIII-lea, când locul de episcop al Rădăuțului a devenit slobod prin trecerea titularului ca mitropolit: „arhiereii se strânseră numai cu porunca, îndemnarea și slobozenia Domnului, la Curtea Domnească însă, și nu la Mitropolie, și aici puseră înainte, spre aflare și alegere cinstitului și vrednicului obrazu […] hotărâri canonicești și din trei călugări: egumenul Putnei Dosoftei Herăscul, Lazăr și Ghedeon, de la alte mănăstiri, aleseră, fără a fi de față vreun cleric străin pe cel dintâiu"[46].

Episcopul Dositei Herescu nu a uitat niciodată mănăstirea sa de metanie, Putna. Astfel, în anul 1757, episcopul Dositei Herescu a dăruit Mănăstirii Putna un *Molitvelnic* tipărit în anul 1754, la Iași, pe care a scris o notiță de danie[47], iar cu ocazia lucrărilor de refacere întreprinse de mitropolitul Iacob Putneanul a oferit 50 de lei pentru fântâna din curtea mănăstirii[48] și 300 de lei pentru refacerea iconostasului[49]. Tot episcopul Dositei Herescu este cel care, în anul 1758, ianuarie 20, se îngrijește de reînhumarea, în exonartexul bisericii de la Putna, a osemintelor schimonahului Adrian și ale monahiei Mariana, părinții după trup ai mitropolitului Iacob Putneanul[50]. Din dispoziția episcopului Dositei Herescu, Vartolomei Măzăreanu traduce în românește *Patimile Sfântului Gheorghe* și *Panahidic sau slujba cea mare a Parastasului*[51].

În 12 martie 1788, episcopul Dositei Herescu confirmă egumenului Mănăstirii Putna privilegiul de a purta bederniță, cruce pectorală, mitră și cârjă, justificând în felul următor: „De vreme ce Sfânta Mănăstirea Putna, precum înainte vreme, așa și acum, după noul Regulament al clirosului din Bucovina, rămâne neclătită în rangul său, adică mănăstirea cea dintâi a aceștii țări, și fiindcă ctitoricescul așezământ și protiia [întâietatea, n.n.] ei, ce să arată mai sus, nici împotriva pomenitului regulament

[43] Teodor Novac, *op. cit.*, p. 18–19.

[44] Teodor Novac, *op. cit.*, p. 19; Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, Editura Academiei Române, 1905, p. 120.

[45] N. Iorga, *Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, vol. II, București, Editura Ministerul Cultelor, 1932, p. 86 și urm.

[46] Melchisedec Ștefănescu, *Cronica Hușilor și a Episcopiei cu aseminea numire*, București, 1869, II, p. 131. Apud N. Iorga, *Istoria bisericii românești...*, vol. II, p. 86.

[47] Melchisedec Ștefănescu, *O vizită la câteva mânăstiri și biserici antice din Bucovina*, București, 1883, p. 39.

[48] Potrivit tradiției, în anul 1761, la inițiativa și prin grija mitropolitului Iacob Putneanul se începe săparea fântânii din incinta Mănăstirii Putna, existentă în funcție și astăzi. Vezi: Claudiu Paradais, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Iași, Editura Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1988, p. 140–141.

[49] Dimitrie Dan, *Cronica…*, p. 126.

[50] *Ibidem*, p. 118; Claudiu Paradais, *Comori...*, p. 143.

[51] Claudiu Paradais, *Comori...*, p. 142.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

nu este, pentru aceea să întărește și despre partea noastră și dăruim o cârjă arhimandricească, care să fie pentru igumenii Putnii, lângă celelalte podoabe ce sunt pomenite mai sus, la țeremoniile bisericești”[52]. Un an mai târziu, mai precis în 4 mai 1789, în urma hotărârii Consistoriului episcopal din Cernăuți, iconostasul și stranele bisericii de la Sihăstria Putnei au fost mutate la biserica de lemn din Mamaeștii Noi, biserică ctitorită în 1773, de Dositei Herescu episcopul Rădăuțiului, adusă de la Vadul Vlădichii de lângă Rădăuți[53].

Ales ca episcop de Rădăuți, Dositei Herescu a păstorit această eparhie cu mare devotament și cu mult zel atât față de popor, cât și față de biserică. Și după încorporarea Bucovinei la Imperiul Habsburgic, episcopul Dositei Herescu a lucrat mult atât pentru organizarea, apărarea și întărirea bisericii, cât și pentru înaintarea în cultură a preoților și poporului român din Bucovina. Generalul von Splény îl prezenta pe Dositei, în raportul său adresat împăratului Iosif al II-lea, drept un om fără literatură, dar bun la inimă și devotat Curții Imperiale[54], iar generalul Carol von Enzenberg îl caracteriza pe Dositei Herescu ca fiind un chiriarh smerit, cu frica lui Dumnezeu și iubitor de dreptate, care ducea o viață retrasă, edificatoare și solidă[55].

Activitatea episcopului Dositei Herescu între anii 1750 și 1777

Activitatea de înalt ierarh a episcopului Dositei Herescu a cunoscut două mari etape, definite de apartenența statală a teritoriului în care se găsea Episcopia de Rădăuți: una în perioada 1750–1775, a doua după ce partea de nord a Moldovei a fost anexată Imperiului Habsburgic, când și din punct de vedere canonic Biserica Ortodoxă din Bucovina va cunoaște o nouă organizare. Activitatea lui Dositei Herescu ca episcop de Rădăuți în această perioadă a fost destul de frământată, pentru că Țara Moldovei trecea prin grele momente în viața politică, economică și socială, într-o vreme când se lupta pentru apărarea drepturilor în fața elementului străin grecesc[56].

Dintru început, episcopul Dositei Herescu a dovedit că și-a orientat întreaga sa activitate ierarhică în sensul apărării bisericii naționale și a poporului. De altfel, trebuie să recunoaștem că episcopul Dositei Herescu, împreună cu mitropolitul Iacob Putneanul al Moldovei, a fost pătruns de aceleași sentimente față de țară, biserică și popor. În acest sens înțelegem și participarea lui Dositei Herescu, în calitate de episcop de Rădăuți, la Sinodul Mitropolitan, convocat în 1 ianuarie 1752, sinod convocat în scopul stăvilirii influenței grecizante a domnitorilor fanarioți, domnitori care căutau să o exercite asupra vieții și culturii în Moldova. Moștenind, ca pe o sfântă zestre, simțul de neatârnare pentru care atâtea jertfe au

[52] Arhiva Mănăstirii Putna, dosar 1/1788, f. 1–4. Apud Claudiu Paradais, *Comori...*, p. 143. Vezi și Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, p. 101

[53] Claudiu Paradais, *Comori...*, p. 144.

[54] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 25.

[55] *Ibidem*.

[56] Teodor Novac, *op. cit.*, p. 20.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

fost aduse de fiii acestor locuri, mitropolitul Iacob Putneanul, alături de ceilalți ierarhi ai Moldovei, au văzut clar primejdia ce se abătea asupra Bisericii, în cazul în care ar fi continuat așezarea în fruntea ei a unor ierarhi străini de tradiția locului.

Ca și mitropolitul Moldovei, Iacob Putneanul, episcopul de Rădăuți, Dositei Herescu, a fost categoric și necruțător, combătând amestecul străinilor în viața bisericească, învederându-se și prin acest curajos act nu numai ca bun cunoscător al rânduielilor bisericești, ci și ca un neabătut și luminat patriot. Hotărârea Sinodului Mitropolitan ținut la Iași deschide șirul argumentărilor cuvenite în sprijinirea și apărarea ideii de a nu mai fi aleși ierarhi străini de neam în fruntea eparhiilor. „În știință dăm tuturor, cum se cade a ști, glăsuiește adunarea, de vreme ce fieștecare țară are osebite obiceiuri, și se ține și se păzesc cu obiceiele sale, după cum și Sfânta Pravilă poruncește și întărește asupra obiceiului țării a se urma și a se păzi. Cuvine-se dar nu numai a păzi oricine obiceiul țării și al patriei sale, ca să stee neîncetat și necălcat, ce încă și apărători cu toată tăria sa să fie, asupra potrivnicilor ce încearcă a călca obiceiul cel bun și de folos țării. Fiind dar obiceiu și întru această de Dumnezeu păzită țară, mitropoliți și episcopi din streini să nu se facă, fără numai din pământeni, care obiceiu din descălicătura țării și până acum așa s-a urmat și s-au păzit și niodată altul străin nu s-au întâmplat să fi fost primit la păstorirea vreunui scaun”[57]. Izvorul bunului obicei al pământului este cel atât de bine cunoscut început al istoriei noastre din descălicătura țării, iar episcopul Dositei, împreună cu Mitropolitul Moldovei și cu ceilalți ierarhi ai Moldovei strajă neadormită se fac din adânca conștiință de neam și de Pravilă sfântă[58].

Hotărârea Sinodului mitropolitan din 1752 se încheia astfel: „Să fie blestemați de Domnul Dumnezeu, a tot puternicul, și de a sa Preacurată Maică și Pururea Fecioară Maria, de slăviții 12 Apostoli și de acelea a toată lumea Sânte șapte soboare, și de toți sfânții... să aibă parte cu Iuda vânzătorul de Hristos și cu procletul Arie și cu alți eretici, să-i înghită pământul de vii ca pre Datan și Aviron, să-i lovească cutremurul lui Cain... în toată viața lor procopseală să nu aibă și iertare să nu afle... Așișderea și de smereniile noastre, care mai jos suntem iscăliți, cu puterea ce avem dată de la Domnul Dumnezeu, pre unii ca aceia orice obraz ar fii îi afurisim și-i blăstămăm, și-i legăm sub tot blestemul ce scrie mai sus, ca pe niște stricători obiceiului țării și împotriva sântei Pravile. Iar care s-ar sili și s-ar nevoi ca să ție și să păzească nestrămutat și neclătit obiceiul țării după cum arată legătura noastră aceasta, a nu se primi nici o dată străin, ori la ce scaun arhieresc al țării aceștia, să fie iertați și blagosloviți de Domnul Dumnezeu și de smereniile noastre în veci. Amin”[59] (urmează iscăliturile și pecețile lui Iacob, mitropolitul Moldovei, Ioanichie Episcop al Romanului, Ierotei Episcopul Hușilor, Dositei Episcopul Rădăuților și încă 24 de semnături de egumeni).

[57] C. Erbiceanu, *op. cit.*, p. 24.

[58] Teoctist, Mitropolit al Moldovei și Sucevei, *În slujba Ortodoxiei românești, a năzuințelor de unitate națională și de afirmare a culturii române: Mitropolitul Iacob Putneanul*, Iași, Editura Mitropolia Moldovei și Sucevei, 1978, p. 45–47.

[59] Ioan Brezoianu, *Vechile instituțiuni ale României (1327–1866)*, București, 1882, p. 141–142.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Merită subliniat faptul că toţii membrii Sinodului mitropolitan se aflau în acelaşi cuget, alături de ei fiind şi egumenii vestitelor mănăstiri neînchinate, căci „dator să fie atât soborul bisericesc, cât şi politicesc, de la mare până la mic, ca să stea cu toţii ajutor dreptăţii şi obiceiului ţării, şi Sfânta Pravilă a se cădea nicidecum să nu îngăduiască, nici să nu primească pe un călător ca acela, să aibă Sfânta Mitropolie o strâmbătate ca aceasta cât va trăi această de Dumnezeu păzită ţară”[60]. De asemenea, nu putem să nu amintim atitudinea pe care a avut-o Dositei Herescu în faţa noilor dări impuse. Fiindcă văcăritul era legat cu blestem de arhiereii ţării, Scarlat Ghica şi Ioan Callimachi au introdus noi dări: fumăritul, pogonăritul şi vădrăritul. Din hrisovul domnitorului Grigore Ghica, din anul 1764, observăm abuzul ce se făcea de către vădrari la încasarea acestei dări[61]. Ca să ne facem o idee, iată cum se încasa: 1) se lua dare pentru pământul pe care erau plantate viile, sub numele de pogonărit, şi separat se lua şi rod altă dare sub numele de vădrărit; 2) vădrarii mai adăugau de la ei o parte, încărcând la 10 vedre – două în profitul lor; vădrarii aveau două feluri de vedre: una mai mare, domnească, şi alta mai mică, stărostească; vădrarii abuziv introduseseră acum pe cea mai mică, şi încă o mai micşorau după plăcerea lor. Domnitorul Grigore Ghica în înţelegere cu episcopul Dositei Herescu şi cu Ioanichie al Romanului şi cu tot sfatul obştesc au hotărât să se ia la vădrărit numai 8 bani de vadră, de asemenea stabilindu-se şi capacitatea vedrei de 10 oca. Episcopul Dositei Herescu împreună cu Ioanichie al Romanului au legat cu blestem arhieresc pe toţi acei ce ar introduce din nou abuzurile de mai înainte.

Episcopul Dositei Herescu împreună cu ceilalţi ierarhi ai ţării şi egumenii celor mai însemnate mănăstiri subscrie actul din 2 ianuarie 1756, prin care Mănăstirea Putna se declară neatârnată şi închinarea ei vreunei mănăstiri sau mitropolii se opreşte[62]. Tot de dânsul se face amintire în documentul domnitorului Constantin Mihai Racoviţă, din 17 aprilie 1756, prin care se întăreşte Mănăstirii Putna pivniţa armeanului Vugheizi cu locurile ce-i aparţineau din Siret[63]. Împreună cu Ioniţă Calmuţchi şi Petru Cheşco, în urma unui ordin domnesc, împacă Mănăstirea Putna cu Mănăstirea Humor în problema ţiganilor mănăstireşti[64]. Din documentele păstrate observăm o implicare foarte mare a episcopului Dositei Herescu în treburile ţării[65]. După paterisirea mitropolitului Iacob Putneanul şi înlocuirea acestuia cu Gavril Callimachi, episcopul Dositei Herescu a fost în pericol de a-şi pierde scaunul. Pentru a netezi asperităţile dintre el şi domnitorul Ioan Teodor Callimachi,

[60] C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldaviei şi Sucevei şi a catedralei mitropolitane din Iaşi*, Bucureşti, 1888, p. 24.

[61] Th. Codrescu, *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, anaforale şi alte acte*, tomul I, Bucureşti, 1871, p. 140.

[62] Dimitrie Dan, *Mănăstirea şi comuna Putna...*, p. 96

[63] Idem, *Armenii orientali din Bucovina*, Cernăuţi, 1891, p. 22.

[64] Franz Adolf Wickenhauser, „Geschichte der Kloster Homor, Sf. Onufrei, Horodnik und Petrautz”, în *Molda, oder Beiträge zur Geschichte der Moldau und Bukowina*, Cernăuţi, 1881, p. 142.

[65] Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 118–119

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Dositei Herescu a dăruit Mariei jitnicereasa[66], sora domnitorului, cinci pogoane de vie în ținutul Putna.

Episcopul Dositei Herescu s-a dovedit a fi un abil diplomat, bucurându-se la un moment dat de aprecierea domnilor țării, care în două rânduri i-au oferit demnitatea de mitropolit, demnitate pe care a declinat-o, mândru fiind că ocupa cel mai vechi scaun episcopal al Moldovei[67]. A fost preocupat în mod constant de rezolvarea problemelor ecleziastice, respectând întru totul canoanele bisericești. După ocuparea părții de nord a Moldovei de către Imperiul Habsburgic s-a ridicat o mare problemă, și anume legătura canonică dintre Biserica aflată în teritoriul anexat și Mitropolia de la Iași. Această situație a fost surprinsă de generalul von Enzenberg în raportul său din 30 octombrie 1779. O tradiție locală, consemnată la începutul secolului trecut de părintele Dimitrie Dan, vorbește despre atitudinea episcopului Dositei Herescu față de preoții care nu-și îndeplineau îndatoririle duhovnicești sau încălcau legile morale. Aceștia erau chemați la Rădăuți, legați de un stâlp aflat în curtea Episcopiei și bătuți cu curelele[68].

Episcopul Dositei Herescu a desfășurat numeroase activități, multe dintre ele atribuții ale funcției sale de înalt ierarh. Astfel, încă din primul an al păstoririi sale și până la sfârșitul vieții, Dositei Herescu a sfințit numeroase antimise pentru bisericile nou înființate în dioceza sa[69]. Episcopul Dositei Herescu a sfințit, în anul 1758, nou zidita biserică cu hramul Buna Vestire de la Sihăstria Putnei[70]. Potrivit pisaniei care se păstrează acum la Mănăstirea Putna, această bisericuță „dinceput a fost făcută din lemn de Ilie Cantacuzino și s-au înnoit, făcându-se de piatră, în zilele Măriei Sale Constantin Racoviță Voievod, cu mila a multor creștini, prin silința starețului Sila, și s-au sfințit de kir Dositei, episcopul Rădăuților, leat 7266”[71].

Episcopul Dositei Herescu a cumpărat, în 6 august 1768, cu 200 de guldeni nemțești un loc de casă, pivniță și acareturi în Cernăuți, lângă biserica Sfânta Paraschiva, de la preotul Simion, fiul preotului Vasile din Bicești, ținutul Cernăuți[72]. În 1 august 1772 a acordat binecuvântarea arhierească egumenului Suceviței, Ioasaf, pentru zidirea bisericii de la Sihăstria Suceviței[73]. A ctitorit el însuși câteva sfinte locașuri de cult, bisericuțe mici din lemn, dând dovadă de un spirit gospodăresc de excepție și de un atașament fără margini pentru obștea ce-i fusese dată spre păstorire. Deși va căpăta și episcopia Hotinului în administrare, Rădăuțiul

[66] *Ibidem*, p. 119.

[67] Franz Adolf Wickenhauser, *Radautz...*, p, 49; Ion Nistor, *Istoria Bucovinei...*, p. 25–26.

[68] Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 127.

[69] *Ibidem*, p. 115, 119, 121, 123.

[70] Melchisedec Ștefănescu *O vizită...*, p. 20; E. A. Kozak, *Die Inschriften aus der Bukovina. Epigraphische Beiträge zur Quellenkunde der Landes- und Kirchengeschichte*, Czernowitz, Pardini, 1903, p. 96; Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 118.

[71] Claudiu Paradais, *Comori...*, p. 139.

[72] Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 240–241; Vasile Gh. Miron, Mihai-Ștefan Ceaușu, Gavril Irimescu, Sevastița Irimescu, *Din tezaurul documentar...*, p. 398.

[73] Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 123.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

şi biserica sa vor fi mereu în atenţia înaltului prelat. În cei peste 30 de ani cât va sta în scaunul episcopal va aduce la îndeplinire numeroase activităţi edilitare în întreaga sa eparhie, iar pe unele le plăteşte din veniturile personale.

În perioada secolelor al XVIII-lea şi al XIX-lea se perpetuase o practică împământenită atât în Moldova, cât şi în Bucovina, ca atunci când într-un sat se construia o biserică nouă, de lemn sau de zid, cea veche de lemn să fie vândută, în cele mai multe cazuri dăruită, altei comunităţi care nu avea biserică. Era o formă de a conserva şi proteja astfel biserica veche de lemn peste veacuri şi de a-i da, în acelaşi timp, utilitate. Biserica de lemn era remontată respectând acelaşi stil de construcţie şi aceleaşi materiale. În acest fel, bisericile din lemn au fost păstrate, poate, mai bine decât în alte zone ale Moldovei istorice, cele mai multe fiind funcţionale. Unele dintre ele, parcă în respectul principiului minimei intervenţii, au fost transferate fără a fi demontate, ci doar protejate şi transportate pe sănii. Astfel, în 1773, a ctitorit o biserică de lemn la Vadul Vlădichii de lângă Rădăuţi, unde se pare că exista o mică aşezare de oameni[74], biserică mutată ulterior în satul Mamaeştii Noi, lângă Cernăuţi. Împreună cu fratele său Ilie şi cu soţia acestuia, Ecaterina, episcopul Dositei Herescu a construit în 1774 o mică biserică de lemn cu hramul Sfânta Treime în Cernăuţi[75], biserică devenită după 1782 catedrală episcopală[76]. În această biserică episcopul Dositei Herescu a liturghisit în 12 octombrie 1777, în ziua când locuitorii Bucovinei şi Dositei Herescu au depus jurământul de fidelitate noului stăpânitor.

Biserica Sfânta Treime, care a slujit ca cea dintâi biserică episcopală, era o construcţie din lemn, fără turlă, având alături de ea o clopotniţă tot din lemn, ambele acoperite cu şindrilă, conform vechilor construcţii româneşti din partea locului. Biserica se înălţa în zona centrală a oraşului, pe o platformă înaltă, loc în care ulterior a fost amenajat terenul de sport al Şcolii Normale de Băieţi (astăzi Colegiul Pedagogic al Universităţii din Cernăuţi), din fosta Stradă Mihai Eminescu (astăzi Strada Gorki), colţ cu fosta Stradă Sfânta Treime (astăzi Strada Hmelniţki). Este biserica ce se găsea peste drum de una dintre gazdele lui Mihai Eminescu la Cernăuţi, şi anume casa birjarului Nicolae Ţirţec[77].

Cu reparaţiile impuse de trecerea timpului, modesta biserică-catedrală a funcţionat, liturghisindu-se slujbele arhiereşti, până în 1864, când slujbele au început să se ţină în noua catedrală din Cernăuţi. Biserica a mai dăinuit pe locul ei până în 9 noiembrie 1874[78], când, împreună cu clopotniţa, au fost desfăcute şi mutate în forma lor

[74] *Ibidem*.

[75] Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit ihrer Erwerbung durch Österreich (1774–1785)*, Czernowitz, 1895, p. 108.

[76] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina...*, p. 3.

[77] „Casa se afla peste drum de bisericuţa de lemn Sf. Treime şi era a bisericii. Odăile ei slujiseră ca chilii pentru călugări şi erau, dar, foarte bune pentru a ţine lume în gazdă, mai ales că o mare grădină cu plopi şi pomi roditori o înconjura". G. Călinescu, *Viaţa lui Mihai Eminescu*, Chişinău, Editura Literatura artistică, 1989, p. 75.

[78] Vezi pe larg: Laurenţiu Dragomir, *Monumente istorice şi de arhitectură din Ţinutul Cernăuţilor*, Bucureşti, Editura Eminescu, 2000.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

originară în cimitirul din Clocucica, unde a rămas până în 1966, ca o relicvă sfântă a neamului românesc. În anul respectiv, modesta biserică Sfânta Treime, monument de arhitectură populară românească din secolul al XVIII-lea, a fost transportată la Muzeul Arhitecturii și Traiului Popular „Dumbrava lui Șevcenco" din Liov, ca monument reprezentativ al arhitecturii religioase de lemn din Bucovina. Printre preoții care au slujit la biserica „Sfânta Treime" din Cernăuți a fost Mihai (Miron) Călinescu (1837–1912). Acesta a slujit aici în perioada 1860–1877, devenind apoi profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți (1877–1881), decan al Facultății (1879–1880), consilier mitropolitan (1881–1905), arhimandrit mitrofor (1892) și vicar general al eparhiei Bucovinei (1905–1912).

În anul 1777, a ridicat o biserică de lemn la Vicovu de Jos, având hramul Sfânta Treime, biserică mutată în anul 1883 în satul Bahrinești[79], astăzi în Ucraina[80]. Episcopul Dositei Herescu este cel care a construit, pe spesele sale, turnul clopotniță al bisericii Sfântul Nicolae din Rădăuți[81], turn din piatră, pentru care a comandat, încă din anul 1780, un clopot de bronz lui Petru Nemeș[82], întrucât vechiul clopot era spart sau oricum deteriorat[83]. Multe dintre lucrările episcopului sunt confirmate de documentele păstrate, altele ni le amintește tradiția orală, iar altele au rămas necunoscute.

Este momentul să aducem în discuție un document ce ar conține o imagine a bisericii „Sfântul Nicolae" din Rădăuți. Din anul 1771, ni s-a păstrat sigiliul episcopului Dositei Herescu pe o singhilie[84]. Iată conținutul acestui document: „Cu mila lui Dumnezeu, Dositei Episcop Rădăuțiului și Hotinului. Prin darul și prin puterea preasfântului și de viață făcătorului duh, ce s-au dat smereniei Noastre de la preaînaltul arhiereu Domnul nostru Is. Hs, iată deci veni înaintea smereniei Noastre acestu de Dumnezeu temător bărbat, anume Pavel, și cu multă plecăciune au cerșit de la smerenia noastră darul Preoției. Deci noi mult cercându-l și prin dumnezeească Pravilă ispitindu-l după mărturisirea sa, precât au arătat la taina spovedaniei ce s-au încredințat din duhovnicul său kir Climent ieromonah, l-au arătat a fi vrednic de darul preoției, și cu puterea a preasfântului și de viață făcătoriului duh, prin punerea mânelor smereniei noastre s-au hirotonisit întâi ceteț și ipodiacon și preot desăvârșit. Și prin darul Preasfântului duh, datu-i s-au voie și putere a sluji toate cele ce să cuvin preoției, așezându-l la ținutul Sucevei în satul Hatna, la biserica unde să cinstește și să prăznuiește hramul Înălțării Domnului nostru Is. Hs, dreptu aceia i s-au dat de la smerenia Noastră această carte a episcopiei noastre, cu pecetea sfintei episcopii pecetluită și cu iscălitura noastră întărită, ca oriunde i s-ar

[79] Daniel Werenka, *Topographie der Bukowina zur Zeit...*, p. 26–70.
[80] *Schematisnus...*, 1906, p. 166.
[81] Dimitrie Dan, *Cronica...*, p. 125.
[82] *Ibidem*.
[83] Lia Bătrîna, Adrian Bătrîna, *Biserica Sf. Nicolae din Rădăuți – cercetări arheologice și interpretări istorice asupra începuturilor Țării Moldovei*, Piatra-Neamț, Editura Constantin Matasă, 2012, p. 292–294.
[84] Dispoziție bisericească exprimată într-un act public și prevăzut cu sigiliu.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

întâmpla a fi, toți să-l aibă la cinste ca pre un vas al sfintei Biserici și slugă lui Dumnezeu, Amin. L.S. În anii 1771, iuli 6”[85].

Pecetea era rotundă, iar în exergă avea înscris în românește, cu litere chirilice, numele lui *Dositei, episcop al Hotinului și Rădăuților*. În centrul peceții este imaginea Sfântului Nicolae binecuvântând, iar în dreapta și stânga sa siluetele stilizate și simetrice a două biserici, evident simbolurile celor două episcopii. Pecetea este foarte fin lucrată, toate detaliile sunt clar redate mai ales în ceea ce privește detaliile celor două biserici. Ambele au turle, cea din stânga, văzută dinspre nord, are baza stelată și zidurile împodobite cu firide înalte. Cea din dreapta, văzută dinspre sud, pare a avea un acoperiș în două ape pe naos și turlă sofisticată, asemănătoare turlelor rusești, cu mai mulți bulbi suprapuși pe altar. Niciuna dintre cele două biserici gravate pe sigiliu nu poate reprezenta biserica din Rădăuți. Sunt, fără îndoială, reprezentări foarte elaborate, dar care nu au decât un rol simbolic, ilustrând cele două eparhii aflate sub autoritatea aceluiași ierarh. De altfel, actul ce poartă pecetea este însoțit de iscălitura olografă, elegantă și explicită: *Dositei – episcopul Rădăuțului și Hotinului*[86].

În colecția de arheologie medievală din cadrul Muzeului Bucovina din Suceava se află un sigiliu metalic care a aparținut episcopului Dositei Herescu, sigiliu descoperit în urma cercetărilor arheologice efectuate în anul 1972[87]. Sigiliul, din bronz, a fost obținut prin turnare și cizelare, motivul heraldic fiind gravat în negativ[88]. Iată descrierea amănunțită a acestui sigiliu: „Matricea sigilară este de formă octogonală, cu laturile egale două câte două. În centrul plăcii se află gravat un scut oval, cu suprafața concavă, mobilat de o cruce dublă cu brațe inegale, flancată la partea inferioară de două ramuri cu frunze ascuțite. Scutul este încadrat lateral de lambrechini cu aspect de semipalmetă și de o mitră episcopală. În partea superioară a plăcuței se află două litere chirilice, inversate în negativ **D** și **E**, alte două litere **D** și **R** aflându-se în zona inferioară, încadrând scutul. Prezența literelor chirilice permite identificarea posesorului acestui sigiliu în persoana lui Dosithei Herescu, episcop de Rădăuți”[89].

Pe câteva documente emise sau semnate de episcopul Dositei Herescu, aflate în fondurile documentare de la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, se păstrează timbrate în ceară roșie impresiunile sigiliului acestuia, de forme diferite.

[85] Această singhilie se păstra în Mănăstirea Putna sub nr. 100 al inventarului din anul 1863. Dimitrie Dan, *Mănăstirea și comuna Putna*, București, 1905, p. 103, nr. 18; idem, *Cronica...*, p. 28–29.

[86] Lia Bătrîna, Adrian Bătrîna, *op. cit.*, p. 293–294.

[87] Paraschiva-Victoria Batariuc, „Sigiliul episcopului Dosithei Herescu”, în „Analele Putnei”, anul X, 2/2014, p. 273–286.

[88] Dimensiunile sigiliului sunt: înălțime 26,5 mm; lungimea matricei sigilare 13,7 mm; lățimea matricei sigilare 12,2 mm. Mânerul care face corp comun cu matricea sigilară este prismatic, având la bază un trapez cu laturile ușor arcuite și baza mare situată în partea inferioară; partea superioară, circulară, prezintă un orificiu care servea la suspendarea de un lănțișor. Paraschiva-Victoria Batariuc, *op. cit.*, p. 273.

[89] *Ibidem*.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Este vorba de documentul emis în 23 aprilie 1782, prin care Venedict, arhimandritul și egumenul Mănăstirii Moldovița, cu încuviințarea lui Dositei eczempter episcop a toată Bucovina, vinde lui Anton logofăt din Câmpulung, venitul satului Vama, proprietatea mănăstirii, pe doi ani[90], iar al doilea document este emis la aceeași dată, document prin care Meletie arhimandrit, Antoni asesor, Gherasim asesor, Ianachi Codrescul postelnic, asesor, Vasile Herescu secretar, cu încuviințarea lui Dositei episcopul vând lui Anastasi Maha venitul moșiei Farăoani din ținutul Bacău[91]. Cel de al doilea tip de sigiliu a fost imprimat pe trei documente datând din anul 1784, emanate de episcopul Dositei. Primul document, emis în 3/14 aprilie 1784, în Cernăuți, când Dositei episcopul Bucovinei arendează lui Gheorghe Matei, meseriaș din târgul Siret, două cârciumi, una în satul Onufrei și alta la drumul Sucevei[92]. Al doilea document, emis în aprilie 1784, arată că Dositei Herescu episcop al Bucovinei vinde prin contract lui Augustin Eisenbarth, ceasornicar din Cernăuți, o casă[93], iar al treilea document este cel emanat în 7 august 1784, prin care Dositei Herescu, episcopul Bucovinei, scrie lui Ioan Feldvari, arhimandrit în Cernăuți, că deși singur poate hotărî în privința egumenilor de la mănăstiri și voința sa este ca ei să nu se risipească, ca cei care au fugit, nu poate da nici un răspuns în privința egumenilor de la Putna și Humor până ce nu va primi hotărârea Administrației militare a Bucovinei[94]. Sigiliul imprimat pe aceste trei documente este identic: conturul liniar oval, cu diametrul de 18/21 mm, încadrează un cartuș, de asemenea oval, înconjurat de vrejuri și lambrechini. În centrul cartușului apar literele latine **D** și **E** împletite sub forma unui monogram. Cartușul este timbrat de o mitră episcopală și încadrat, la partea superioară, de o pateriță, în dreapta, și de o cruce, în stânga[95]. În 10/21 ianuarie 1789, în scrisoarea prin care îl recomanda ca urmaș în demnitatea episcopală pe ieromonahul Isaia Gheorghievici Baloșescu, episcopul Dositei utilizează un sigiliu pentru fum al Episcopiei de Rădăuți[96].

Activitatea episcopului Dositei Herescu între anii 1777 și 1789

Dositei Herescu a fost preocupat, în mod constant, de rezolvarea problemelor ecleziastice respectând întru totul canoanele bisericești. Această situație a fost surprinsă de generalul von Enzenberg în raportul său din 30 octombrie 1779, unde se face observația că mai bine de jumătate din Bucovina și cele mai multe mănăstiri de aici erau supuse în cele bisericești mitropolitului de la Iași, făcând parte din eparhia sa, mitropolit care avea la Mănăstirea „Sfântul Ilie” pe locțiitorul său, un

[90] *Din tezaurul documentar sucevean...*, p. 456–457.
[91] *Ibidem*, p. 457.
[92] *Ibidem*, p. 473.
[93] *Ibidem*.
[94] *Ibidem*, p. 477.
[95] Paraschiva-Victoria Batariuc, *op. cit.*, p. 274.
[96] *Din tezaurul documentar sucevean...*, p. 490.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

dichiu în persoana lui Macarie, înlocuit, în urma unor denunțuri care s-au dovedit calomnioase, cu Meletie[97]. Enzenberg arăta că: „Macarie ar fi poruncit formal clerului din subordine să nu facă pomenirea la Liturghie a Majestăților Maria Tereza și Iosef și să fi poruncit clerului său se roage la Liturghie ca poporul barbar german, care suge sângele țării, să fie izgonit din Bucovina cât se poate de repede și țara să fie eliberată de stăpânirea lui”[98]. Ca urmare, el este arestat și ținut în închisoarea de la Lemberg șase luni, după care este eliberat, neputându-se susține acuzațiile împotriva sa[99]. Restul teritoriului Bucovinei se află sub jurisdicția episcopului de Rădăuți, Dositei Herescu, care păstorește și sate aflate peste Cordon, în Moldova. Raportul mai arăta că preoții din dioceza rădăuțeană erau supravegheați, obligați să știe să scrie și să citească, deosebindu-se de cei aflați sub jurisdicția mitropolitană chiar și prin îmbrăcămintea mai îngrijită, fiind bine ținuți în frâu de episcopul Dositei Herescu[100]. Noii cârmuitori ai Bucovinei au dorit remedierea organizării bisericești în teritoriul ocupat, din care, după cum se știe din punct de vedere al jurisdicției ecleziastice, o parte depindea de Mitropolia de la Iași și o altă parte de Episcopia de Rădăuți, ce îngloba și un număr de sate din Moldova. La insistențele generalului Enzenberg, guvernatorul militar al Bucovinei, s-au purtat tratative cu cei doi înalți ierarhi: mitropolitul Gavriil Callimachi și episcopul de Rădăuți, Dositei Herescu. S-a ajuns la o soluție de compromis, Dositei renunțând la drepturile canonice privind bisericile de peste Cordon, iar mitropolitul Gavriil la jurisdicția sa asupra bisericilor din Bucovina. În urma acestui schimb, realizat în 24 aprilie 1781, episcopul de Rădăuți a ajuns stăpânul duhovnicesc asupra întregului cler și poporenilor din Bucovina[101].

Prin *Patenta imperială* din 12 septembrie 1781, Dositei Herescu a căpătat titlul de episcop exempt al Bucovinei, iar în 12 decembrie 1781 Cernăuțiul a devenit reședință episcopală[102]. În 10 februarie 1782, generalul Enzenberg participă la instalarea lui Dositei Herescu ca episcop exempt al Bucovinei. Episcopul Dositei Herescu a depus jurământul de credință în biserica de lemn cu hramul Sfânta Treime, ctitorită de el și de fratele său Ilie, biserică devenită astfel catedrală episcopală. În cuvântul său, generalul Enzenberg arată cum s-a ajuns la această hotărâre: „Și fiindcă scopul Prea Înălțatei Împărătești Măriri iaste ca să se păzească deapururea și nestrămutat sfintele legi a fieștecărora biserici; drept aceasta Prea Înălțata Împărătească Mărirea Sa, cunoscând și încredințându-ne din dreptate și nepregetata silință a însuși Archieriei Sale Episcopului Rădăuțiului, Kirio Kir Dositei, ce o are, atât spre a se ține pre deplin păzită sfânta lege a bisericii grecești, cum și pentru binele cel

[97] Gh. Bratiloveanu, Pavel Blaj, *Biserica Sf. Ilie Suceava*, Iași, 1988, p. 20–21.

[98] Erast Costea, *Mănăstirea Sânt-Ilie, ctitoria voievodului Ștefan cel Mare*, Cernăuți, 1938, p. 56.

[99] Ferdinand Zieglauer, *Geschichtliche Bilder aus der Bukowina zur Zeit der österreichischen Militärverwaltung*, II. Bd., Czernowitz, Pardini, 1894, p. 111–135.

[100] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 25–26.

[101] Mihai-Ștefan Ceaușu, „Politica josefinistă de reformare a Bisericii Ortodoxe din Bucovina”, în „Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie «A. D. Xenopol»” Iași, XXXII, 1996, p. 147–158.

[102] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 33.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

folositor obștii; au poruncit Înălțimea Sa către Administrația Bucovinei la 12 septembrie a anului 1781 ca să se așeze pe Arhieria Sa Episcopul Dositei exempt, adecă neîncunjurat singur Episcop la tot districtul Bucovinei. Care după prea înalta poruncă, iată acum întru auzul tuturor punem și așezăm prin instalarea aceasta exemptu tuturor, atât cinului călugăresc de pre la toate mănăstirile, cât și părții duhovnicești a mirenilor" accentuând că „toți, cu dreptate și fără de preget să aibă a-i da ajutor, și la toate fără ispitire și fără de împotrivitoarele răspunderi, cu smerenie, cum se cade fieștecăruia a fi ascultător. Împărătească Mărire au voit încă atât Arhieriei Tale, cât și tuturor cinstiților preoți duhovnici ce s-au adunat aici a arăta a sa osebită prea înălțata milă, și prin milostivire ne-au poruncit ca să întâmpin pe însuși Arhieria ta cu această cruce ca un adevărat osebit semn al încredințărei ce au pus pe Arhieria tale, întru prea delungată vreme"[103].

Dositei Herescu.
Tablou în Palatul Mitropolitan
din Cernăuți.

Conform protocolului a urmat depunerea jurământului de către episcopul Dositei, jurământ care a fost rostit în limba latină, jurământ al cărui text îl reproducem în întregime în rândurile ce urmează: „In nomine Dei omnipotentis, Patris et Filii et Spiritus Sancti, Ego Dositei juro coram sanctissima et individua Trinitate, in signo sanctae crucis, et beatissima Virgine Dei genetrice Maria, sanctis Apostolis, Prophetis, Martyribus, et nostris primis Sanctis, Simeone, Sava et Arsenio, ac omnibus aliis Sanctis, ex tota anima, ex toto corde, et ex omnibus viribus meis,

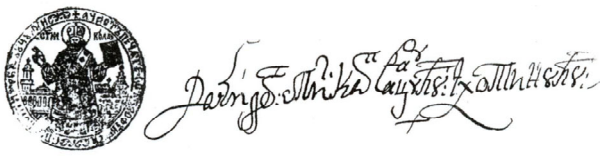
[103] Dimitrie Onciul, „Acte privitoare la instalarea episcopului Dositei în Cernăuți la 30 ianuarie (10 februarie) 1782, culese din Archiva Ministerului de Războiu din Viena", în „Candela", 9/1890, p. 149–151.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

quod Serenissimo, potentissimo, ac invictissimo Principi, ac Domino Domino Iosepho secundo Electo Romanorum Impersatori semper Augusto, Germaniae et Ierosolimarum, Regnorum Hungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae et Sclavoniae Apostolico Regi, Archiduci Austriae etc. Domino Domino Clementissimo, Serenissimae Domui austriacae, et Excelsae Ajusdem Aulae fideliter servire, et in mea Diocesi omnem Populum Iurisdictioni meae in Spiritualibus et Ecclesiasticis subjectum, ad eandem fidelitatem omni meliori modo instruere et hortari, ac omnibus diebus vitae meae pro sua Sacratissima Majestate orare velim ac debeam.

Casu quo autem praeter omnem spem ex diabolica deceptione circumvenntus aliquid tale committerem, quod huie meo deposito Iuramente, et vel in minimo tantum servitiis sacratissimae Majestatis et Domus Austriacae contrariaretur, ipso volo excommunicatus esse, et ut me sacrosanta Trinitas puniat, ei in pulverem annihilet, nec mihi in extremo Judicii die sancta Dei Genitrix, aut alii Sancti auxilio esse valeant, sacrosanctum corpus et sanguis Christi, quae in Communione sompturus sum, mihi non sint in salutem animae meae, sed in aeternam damnationem, omnes, quas diebus vitae meae persolvi, et adhuc personluturus sum, sint nihil aliud, quam peccata, in summa: omnis maledictio et intortunia cadant ita super me, sicut aqua me cadit; Amen.

Csernovicii die 10 Februarii 1782, Dositeius exemtus Episcopus Bukoviniensis”[104].

Sigiliul şi semnătura episcopului Dositei Herescu.

Tot cu această ocazie, generalul Enzenberg i-a oferit lui Dositei Heresscu, în numele împăratului Iosif al II-lea, o cruce de aur în valoare de 25 de galbeni[105]. Imediat, episcopul Dositei Herescu, în prezenţa tuturor, rosti o cuvântare, al cărei conţinut îl reproducem în rândurile ce urmează: „Cu adevărat că fieştecare faptă bună nu-i trebuieşte niciun fel de laudă străină, căci ea singură de sine este slavă şi laudă; aşa şi cuvingtele mele, ce voiesc să le zic spre slava şi lauda pentru lucrurile cele prea slăvite şi faptele cele bune şi luminate a multmilostivului împăratului nostru Iosif al II-lea, într-adevăr vor fi ca o picătură de apă în marea cea cu ape multe.

Însă, după cum de multe ori ne-am obişnuit, când este ziua luminată întru amiază, aprindem lumini, nu ca să înmulţim lumina zilei, ci întru arătarea cinstei şi a slavoslovi pe Dumnezeu pentru vreo bucurie şi veselie cei de păsnuire. Aşa şi acum, întru această zi, plină de veselie, plină de bucurie îndrăznim a da a noastră smerită mulţumire preaînaltului şi multmilostivului Împăratului nostru carele întru

[104] *Ibidem*, p. 152–153.
[105] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina*, p. 3; idem, *Istoria Bucovinei*, p. 33.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

mulți împărați ai pământului iaste cel mai vrednic a fi lăudat cu câte prea slăvite și minunate daruri de la Dumnezeu este încununat, cine din oameni poate după vrednicie să-l laude.

Dar nu putem să răbdăm și să dăm tăcerei ce mai întâi preaînalta și multa milă ce au făcut cu noi – care prin pronia Dumnezeească nu cu sunetul armelor, nici cu vărsare de sânge nici cu vreo tulburare sau stricăciune norodului, ci numai cu cea prea înaltă înțelepciune, și firească isteție, prin trimitere oștilor înălțâmei sale ne-am izbăvit de sub jugul și robia grea otomanicească, și acum ne aflăm întru toată odihna și liniștea, și pentru acele și aceste prea multe și prea slăvite mile ce au făcut cu noi și face în tot ceasul ce mulțumită și ce laudă vrednică să aducem nu mă pricep.

Însă, eu, carele sunt prost în cuvânt, neavând învățătură ritoricească și filosoficească, ci din dreptatea inimii împreună cu toată partea bisericească suntem datori să aducem către milostivul Dumnezeu deapururea neîncetate cereri și rugăciuni pentru prea înmulțirea anilor împărăteștii Măriri și pentru bună sporire preaputernicelor împărăteștilor arme.

Încă mai aducem cu toții de obște parte bisericească și politicească inima noastră plină de dragoste, capetele noastre spre supunere, genunchii noștri spre închinăciune și tot trupul nostru îl supunem la prea înaltele porunci și slujbele împărătești măriri.

Și să fie toți cu bună și întărită nădejde la prea înalta milă a Împărăteștii măriri, pentru buna starea sfintelor și dumnezeieștilor biserici și pentru credința grecească că va fi nestrămutată, păzită sub toate rânduielile ce avem date și întărite de la biserica răsăritului, după cum din mila împărăteștii Măriri suntem și până acum și cu bucurie să propovăduim și cu mare glas tuturor să vestim cu adevărat ani de aur petrecem sub stăpânirea împărăției creștinești.

Pentru aceasta cu mare glas se cuvine să zicem – O, Dumnezeule! Caută cu ochiul cel blând al milostivirei Tale și trimite darul Tău cel dumnezeesc ca să umbreze pre seninatul creștetul cel de dumnezeu încununat al Preaînălțatului și Milostivului nostru împărat. Dreapta Ta cea înaltă să-i fie povățuitoare spre toate bunele întâmplări, dându-i întru toate sfat bun spre îndreptare și folosul supușilor înălțimii sale, revărsând asupra noastră milostivirea împărăteștii sale măriri, cu care totdeauna fiind cuprinși într-o liniștită stăpânire înălțimii sale, viață cu odihnă și fără tulburare să petrecem”[106].

După această alocuțiune a urmat cuvântul arhimandritului Meletie, în numele clerului monahal și al celui de mir, urându-i să i se dăruiască îndelungare în zile „să-l dăruiască sfontelor Sale biserici, întreg, cinstit, cu pace, sănătos, drept îndreptând cuvântul adevărului”, încheind cu cuvintele „acum unindu-ne, păstorul cu turma ce-i este încredințată cu un glas plin de bucurie să zicem: mărească pre milostivul și marele împărat Iosif părintele nostru”[107]. Conform uzanțelor din cadrul Imperiului

[106] Apud Teodor Novac, *op. cit.*, p. 43–44.
[107] D. Onciul, „Acte privitoare la instalarea...”, p. 153.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Habsburgic, în urma *Patentei imperiale* din 14 martie 1787, Dositei Herescu a fost încadrat ca și episcopii din Galiția, în rândul nobilimii – Herrenstand[108].

Așadar, titlul de episcopie exemptă a Bucovinei subliniază faptul că această eparhie a fost desprinsă de vechile legături ierarhice cu Mitropolia Moldovei. Vechea istoriografie austriacă a susținut că însuși mitropolitul Gavriil al Moldovei ar fi renunțat de bună voie la drepturile sale canonice asupra Episcopiei de Rădăuți, prin actul sinodal din 24 aprilie 1781, act sinodal care nu a fost găsit nici în arhivele de la Viena, nici în Arhiva Episcopiei de la Cernăuți[109]. Singura mențiune a acordului referitor la desfacerea legăturilor canonice dintre Episcopia de Rădăuți și Mitropolia Moldovei se află în cuvântarea ținută de dichiul mitropolitan Meletie cu ocazia instalării lui Dositei, în 12 februarie 1782[110].

În urma tratativelor purtate în acest scop, episcopul Dositei Herescu renunță la jurisdicția pe care o avea asupra județului Dorohoi, ce făcea parte din Episcopia Rădăuților, iar mitropolitul Gavriil al Iașilor la jurisdicția asupra județelor Suceava și Câmpulung[111]. Ca urmare, la înțelegerea din 24 aprilie 1781, cârmuirea politică, prin *Decretul* nr. 3 753 din 13 iunie 1781, dispune încetarea tuturor atribuțiunilor pe care le avea arhimandritul Meletie, ca vicar general pentru județele Suceava și Câmpulung[112]. În mod oficial, se știa că împărăteasa Maria Tereza a Austriei garantase să păstreze în cele religioase *statu quo*, iar urmașul acesteia, Iosif al II-lea, a făcut în așa fel încât toate cultele din Imperiul Habsburgic să fie subordonate autorității de stat: „Cu începere din 1780 decretele în materie bisericească, sau chiar cele din ordin pur spiritual se succedează fără întrerupere, fără ca Iosif al II-lea să raporteze Sfântului Scaun și fără ca să urmeze regulile canonice. În 1781, el acordă episcopilor dreptul de a dezlega chiar cazurile rezervate papei. În 1781 le poruncește să acorde, fără să se mai adreseze la Roma, dispense de căsătorie în al 4-lea și al 3-lea grad și publică asupra cultului și liturghiei o ordonanță amănunțită, ce i-a atras din partea lui Frederic al II-lea al Prusiei porecla de «împăratul paraclisier». În anul 1784, supune aprobării regale prealabile nu numai bulele pontificale, ci și toate scrisorile pastorale și ordinele episcopilor, pe care pretinde să-i numească fără vreo confirmare din partea papei”[113].

[108] Traian Larionescu, „Familii vechi bucovinene”, în „Arhiva genealogică”, I, 1944, p. 1–2.
[109] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina...*, p. 5.
[110] Idem, *Istoria Bucovinei*, p. 34.
[111] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina...*, p. 1–2.
[112] Iată conținutul acestui *Decret*, în traducere: „După ce s-a dat publicității înalta hotărâre, prin care legătura dintre preoțimea greco-neunită a Bucovinei și Mitropolitul din Iași a fost ridicată iar jurisdicția a fost trecută asupra episcopului din Rădăuți, urmează de la sine că atribuțiunile și însărcinările spirituale, pe care le dăduse Mitropolitul din Iași vicarului general pentru părțile de dincoace, trebuie să înceteze complet. Ca urmare, nici acela (mitropolitul din Iași), nici acesta (vicarul general) nu mai pot exercita aici (în Bucovina) niciun fel de jurisdicție”. Vezi: Miron Călinescu, *Normalien der bukovinaer gr. or. Diözese von 1777–1886*, vol. I, Czernowitz, Pardini, 1887, p. 4.
[113] Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina...*, p. 9 și urm.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Acest sistem – cunoscut sub numele de josefinism – era aplicat bisericii romano-catolice, care era biserică de stat în Austria, cu atât mai mult, principiile acestui sistem au început să se aplice bisericii ortodoxe din Bucovina, cu tot *statu-quo* ce i se recunoscuse de Maria Tereza. Vasile Balş, unul dintre fruntaşii români din Bucovina acelor vremuri, într-un memoriu adresat guvernului din Viena, ceruse ca principiile doctrinei josefiniste să fie aplicate şi bisericii din Bucovina[114]. Pe temeiul acestor considerente şi sub pretextul de a se veni în ajutorul episcopului Dositei Herescu, prin *Decretul* din 21 august 1781, dat de Guvernământul din Galiţia, pe lângă eparhia Bucovinei avea să să se înfiinţeze şi un Consistor format dintr-un egumen şi doi consilieri sau asesori mireni[115]. Începând din anul 1781, guvernatorul a înfiinţat o Comisie de hotărnicie[116], comisie al cărei scop principal era să stabilească cu exactitate moşiile mănăstireşti şi delimitarea lor în vederea constituirii acestora într-un Fond religios. În decembrie 1781, Curtea Aulică de Război (Hofkriegsrat) a emis un ordin prin care cerea reducerea numărului mănăstirilor şi preluarea averilor acestora în administraţia oficială în aşa fel „ca aceste venituri să fie spre folosul coreligionarilor şi provinciei de unde s-au desfiinţat mănăstirile”[117].

Proprietăţile Bisericii Ortodoxe din Bucovina însumau o suprafaţă de 105 mile pătrate, din cele 190 ale întregii Bucovine[118]. Interese complexe economico-financiare, dar şi politice şi culturale determinau Curtea din Viena să adopte un program de măsuri, prin care urmărea să realizeze următoarele: acapararea proprietăţilor Bisericii Ortodoxe şi a mănăstirilor şi schiturilor; crearea unui Fond Bisericesc, ale cărui venituri, destinate declarativ „trebuinţelor spirituale ale credincioşilor”, să fie în fapt cât mai deplin sub controlul şi în folosul statului; ruperea oricăror legături şi posibilităţi de colaborare cu Mitropolia din Iaşi şi subordonarea bisericii din Bucovina unui centru religios din imperiu, de aceeaşi confesiune[119]; subordonarea şi transformarea clerului ortodox bucovinean într-un aparat funcţionăresc, apărător şi executor al politicii imperiale; înlăturarea primatului exclusiv al religiei ortodoxe în Bucovina; sprijinirea pătrunderii şi răspândirii catolicismului în special, dar şi al altor confesiuni, pentru ca statul să poată aplica şi utiliza şi în domeniul religios principiul *divide et impera*, atât de util existenţei imperiului.

[114] Vasile Balş, „Beschreibung der Bukovina und deren inneren Verhätlinsse”, în „Jahrbuch des Bukowiner Landesmuseums”, Czernowitz, 3/1895, p. 81; apud Ion Nistor, *Istoria bisericii din Bucovina...*, p. 8.

[115] Conţinutul *Decretului* cu nr. 5 373, din 21 august 1781, traducere în Gheorghe I. Arghiropol, „Administraţia eparhială din Bucovina între 1775 şi 1918”, în „Candela”, LVII, 1946.

[116] Ion Nistor, *Istoria Fondului Bisericesc din Bucovina*, Cernăuţi, 1921, p. 21; Sorin-Toader Clipa, *Fondul Bisericesc al Bucovinei şi lichidarea lui (1948–1949)*, Suceava, Editura Universităţii „Ştefan cel Mare”, 2006, p. 26 şi urm.

[117] Isidor Onciul, „Der griechisch-orientalische Religionsfiond”, în *Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. 20. Bukowina*, Wien, Hof-und Staatsdruckerei, 1899, p. 156.

[118] I. E. Torouţiu, *Poporaţia şi clasele sociale din Bucovina*, Bucureşti, 1916, p. 418.

[119] În 5 iulie 1783, a fost emisă *Patenta imperială* prin care Episcopia Bucovinei devenea sufragana mitropoliei sârbe. Ion Nistor, *Istoria Bucovinei...*, p. 35.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Administrația militară, care reprezenta despotismul luminat al lui Iosif al II-lea, a intervenit abuziv în structurile de organizare ale ierarhiei bisericești pentru a elimina orice rezistență din partea acesteia. Prin subordonarea Episcopiei bucovinene unei mitropolii străine, respectiv sârbe, prin importul de clerici sârbi, care erau puși în funcțiile cele mai înalte, stăpânirea habsburgică desconsidera și umilea clerul autohton.

Începând cu anul 1781, guvernatorul militar Enzenberg a înființat o Comisie de hotărnicie[120], menită să stabilească cu exactitate moșiile mănăstirești și delimittarea lor în vederea constituirii acestora într-un Fond religios. În decembrie 1781, Curtea Aulică de Război a emis un ordin prin care cerea reducerea numărului mănăstirilor și preluarea averilor acestora în administrația oficială „în așa fel ca aceste venituri să fie spre folosul coreligionarilor și provinciei de unde s-au desființat mănăstirile”[121]. În fața comisiei de hotărnicie au fost chemați toți stareții de mănăstiri și împuterniciții acestora, pentru inventarierea și delimitarea moșiilor pe baza daniilor și a hrisoavelor. Odată cu actele de proprietate au fost cercetate veniturile și cheltuielile precum și numărul clăcașilor de pe aceste moșii. Fondul Bisericesc din Bucovina a fost înființat oficial prin *Dispoziția imperială* din 19 iunie 1783, în care se cereau următoarele: „[...] fără amânare să se reducă numărul mănăstirilor bucovinene, iar pământurile și fondurile acestora să treacă sub povățuirea stăpânirii împărătești și crăiești Măriri. Averea clericilor care nu locuiesc în Bucovina, adică a celor străini, să fie luată în întregime, iar din întreg fondul ce se va forma pe această cale să se întrețină clerul ortodox și să se creeze cel puțin o școală, fie la Cernăuți, fie la Suceava, apoi restul să se întrebuințeze în scopuri folositoare”. Preluarea moșiilor mănăstirești s-a lovit de rezistența dârză a călugărilor și de protestele energice ale stareților de mănăstiri care au îngreunat mult această operațiune. Până la reglementarea definitivă a situației a fost înființată o casă bisericească numită religionscasse[122], în care intrau veniturile moșiilor episcopești și ceea ce prisosea din veniturile mănăstirești. Această casă bisericească era administrată de economi laici, cu concursul episcopului și a Consistoriului.

Hotărârea împăratului Iosif al II-lea, din anul 1783 – hotărâre luată în timpul vizitei sale prin Bucovina –, ca toate moșiile bisericești să se constituie într-un fond religios, nu a putut fi pusă imediat în aplicare. În baza ordinului imperial, Consiliul Aulic de Război a emis decretele din 5, 9 și 12 iunie 1784, adresate Consistoriului episcopesc cu următoarea precizare: „Din porunca Majestății Sale, a prea Înaltului Împărat, moșiile bisericești din Bucovina trebuie să fie trecute imediat în administrare și să fie administrate de către economi laici, asupra cărora Majestatea Sa propune să fie pregătiți cât mai repede și nu vrea să audă nici un fel de împotrivire”[123]. În

[120] Ion Nistor, *Istoria Fondului Bisericesc...*, p. 21.
[121] Isidor Onciul, *op. cit.*, p. 156.
[122] În martie 1784, această casă deținea suma de 2 223 de florini și 18 cruceri. Isidor Onciul, *op. cit.*, p. 158.
[123] Isidor Onciul, *op. cit.*, p. 159.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

ceea ce privește desființarea mănăstirilor nu s-a putut ajunge la o înțelegere. Episcopul Dositei Herescu cerea menținerea a șapte mănăstiri cu un număr de 156 de călugări, în timp ce generalul Enzenberg dorea să mențină numai trei mănăstiri cu cel mult 25 de călugări fiecare[124]. Generalul Enzenberg a luat măsuri radicale împotriva călugărilor și egumenilor protestatari, care au fost acuzați de trădare și expulzați peste Cordon, în Moldova.

Consiliul Aulic de Război a dat următoarea rezoluție în ceea ce privește chestiunea secularizării averilor bisericești: „Fiindcă după cugetul Prea Înalt al majestății sale averile preoțești și mănăstirești, în genere determinate spre întreținerea episcopului și a celeilalte preoțimi ce se va sistematiza, spre înființarea de școale și alte instituții pioase, mai încolo spre întreținerea edificiilor preoțești, așadar averile acestea nu au să fie confiscate, precum sună intimația d-tale cea foarte supărăcioasă care ai trimis-o Consistoriului, ci ele sunt de luat numai în administrare, și în urmă veniturile care se vor înmulți prin meliorările întenționate, nu sunt a se vărsa în casa statului, ci în casa separata a Fondului Religionar; deci și întreaga manipulație respectivă trebuie să se facă sub supravegherea și conduerea episcopului și a Consistoriului”[125].

Fondul Religios, constituit oficial prin *Hotărârea imperială* din 19 iunie 1783, cu numele Fondul Religionar Greco-oriental al Bucovinei (*Der griechisch-orientalische Religionsfond der Bukowina*)[126] și reglementat definitiv prin *Regulamentul duhovnicesc*[127] din 29 aprilie 1786, care definea Fondul Religios prin următoarea formulare: „Sub numirea de Fond Religios se înțelege întreaga avere destinată pentru întreținerea religiunii. Aceste averi ale Fondului religios constau în bani gata sau în natură, adică averi mănăstirești mișcătoare și nemișcătoare. Veniturile rezultate din acestea intră cu destinație precisă în casa religionară și se valorifică absolut prin plata cheltuielilor de întreținere necesară pentru personalul bisericesc și pentru școli și numai pentru binele clerului, al religiei și omenirii. Voievodul Landului (Domnul țării), care are obligația de a se îngriji în general de prosperitatea acestuia, este domnul protector al Fondului religios; administrarea, supravegherea și întreținerea Fondului destinat în mod special celor duhovnicești și școlilor, atârnă numai de dispoziția lui. Cheltuielile acestui Fond religios sunt permanent afaceri oficiale, iar apărarea drepturilor și intereselor Fondului religios cade în seama funcționarilor statului. Așadar, toate documentele, obligațiunile, scrisorile și oricare alte scrieri care pot servi ca document sau care ating chestiunile Fondului religios, au caracterul de acte publice, stau sub supravegherea organelor oficiale și se vor păstra în visteria Fondului”[128].

[124] Mihai-Ștefan Ceaușu, *Bucovina Habsburgică de la anexare la congresul de la Viena*, Iași, Fundația Academică A. D. Xenopol, 1998, p. 113.

[125] Ion Nistor, *Istoria Bucovinei*, p. 39–40.

[126] Isidor Onciul, *op. cit.*, p. 155.

[127] *Anordnung zur Regulierung des Geistlichen, Kirchen und Schulwesens der Bukowina vom 29. April 1786, genant: Bucovinaer geistlicher Regulierungsplan.*

[128] Isidor Onciul, *op. cit.*, p. 158–159.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

Numărul parohiilor şi implicit al preoţilor de mir a fost redus de la 239 de parohii la 186, stabilindu-se câte un preot la 150 de case. Parohiile au primit din proprietatea Fondului câte 24 de fălci de pământ scutite de impozit, iar enoriaşii trebuiau să presteze câte două zile de clacă pentru parohul lor. Preoţii nu puteau fi încă salarizaţi din casa Fondului, motiv pentru care a fost introdusă o dare anuală către clerul de mir, numită mariaş, după numele monedei de 20 de crăiţari sau cruceri, care avea pe ea chipul Maicii Domnului. Această dare se plătea în funcţie de starea materială a enoriaşilor, şi anume: fruntaşii 1 florin şi 8 cruceri sau crăiţari; mijlocaşii 34 de cruceri şi codaşii 20 de cruceri[129].

Secularizarea mănăstirilor s-a făcut în condiţii complexe şi contradictorii. Preluarea bunurilor s-a lovit de rezistenţa hotărâtă a monahilor care s-au opus din răsputeri desfiinţării mănăstirilor şi încamerării moşiilor. Ei au înaintat împăratului un protest, arătând că prin desfiinţarea mănăstirilor şi prin secularizarea averilor lor se desconsideră voinţa ctitorilor. În urma hotărârilor luate de generalul Enzenberg au fost acceptate doar trei mănăstiri: Putna, Sucevița şi Dragomirna, fiecare cu câte maxim 25 de călugări, în vreme ce episcopul Dositei Herescu ceruse să fie menţinute şapte mănăstiri cu un număr de cel puţin 156 de călugări. Mănăstirile au fost desfiinţate pe motiv că nu au depus o activitate profitabilă societăţii, neîntreţinând nici spitale şi nici şcoli. Aşadar, din moşiile mănăstireşti şi episcopeşti încamerate, care însumau peste jumătate din suprafaţa provinciei, s-a format Fondul Religios greco-oriental al Bucovinei care a devenit cel mai mare proprietar de pământ din zonă. Călugării rămaşi peste număr au fost nevoiţi să părăsească Bucovina, dar fără a lua cu ei averile[130]. Întreaga avere bisericească trecea astfel în seama administratorilor laici (weltliche Oeconomen) şi implicit sub controlul statului, care dorea o mai bună administrare în vederea sporirii veniturilor.

Încamerarea moşiilor a început cu cele episcopeşti încă din anul 1783. Episcopul Dositei Herescu, constrâns de politica imperială şi presat zilnic de generalul Enzenberg, a acceptat să cedeze, sub formă de arendă, Curţii Imperiale domeniul episcopesc de la Coţmani, cu cele şapte sate aferente în schimbul unei lefe anuale de 6 000 de florini, rezervându-şi până la moarte dreptul de stăpânire şi administrare a domeniilor de la Rădăuţi şi a moşiilor Havârna şi Noua Sulița[131].

Generalul Enzenberg l-a sfătuit pe episcopul Dositei Herescsu ca, pentru o mai bună gospodărire a averii bisericeşti, să încredinţeze administrarea moşiilor mănăstireşti în seama statului şi a economilor laici, ca astfel clerul, scutit de această împovărătoare activitate, să îşi poată îndeplini mai bine activitatea sa pastorală sau pur spirituală.

În 8 februarie 1783, episcopul Dositei Herescu primea asigurarea printr-o nouă scrisoare imperială, cum că „Majestatea Sa nu va încuviinţa nicidecum să se vândă şi să se înstrăineze moşiile mănăstireşti care, precum sunt aşa vor rămâne,

[129] Ion Nistor, *Istoria bisericii...*, p. 26–27.
[130] Mihai-Ştefan Ceauşu, *op. cit.*, p. 113.
[131] Ion Nistor, *Istoria Fondului...*, p. 21.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)

pe veci ale bisericii". Tot astfel se promitea și în 19 martie 1783: „luându-se moșiile Episcopiei și ale mănăstirilor sub ocârmuirea guvernului, ele nu se înstrăinează nicidecum", deoarece statul nu dorește decât „să garanteze veniturile nesigure de până acum"[132]. În iulie 1783, se mai preciza printr-un alt document public că Fondul Bisericesc se va utiliza pentru salarizarea, întreținerea și pregătirea clerului ortodox, că se vor înființa școli, iar din ceea ce va prisosi se vor întreprinde alte acțiuni folositoare, dar numai pentru ortodocșii din Bucovina[133]. În primăvara anului 1784, s-au dat nu mai puțin de trei ordonanțe prin care se promitea că „economia cea nouă de pe moșiile Episcopiei și ale mănăstirilor va sluji numai poporului din Bucovina" și numai „spre binele religiei și al autohtonilor bucovineni"; se hotăra că banii Fondului vor fi utilizați la salarizarea preoților și călugărilor, la zidirea școlilor și bisericilor, la formarea unor preoți învățați „și a altor instituții pioase care acum lipsesc"; rescriptul imperial din 3 martie 1784, mai aducea precizarea nouă că „pentru a preveni orice risipă sau încălcare abuzivă a destinației fondurilor, toți banii rezultați din activitatea de pe fostele proprietăți ale bisericii vor fi păstrați într-o casă specială a Fondului Bisericesc și că toate cheltuielilor se vor face cu consimțământul și știrea credincioșilor, episcopului și Consistoriului"[134]. Cu toate aceste asigurări, știm însă că autoritățile de la Viena vedeau în slujitorii bisericii ortodoxe din Bucovina nimic altceva decât niște dușmani potențiali ai imperiului, iar generalul Enzenberg făcea următoarea afirmație: „niște preoți schismatici, ignoranți și brutali, lipsiți de orice cultură religioasă care se ocupau numai cu gospodăria și arendășia, ținând poporul în neștiință și supunere oarbă"[135].

[132] Constantin Morariu, *Părți alese din istoria românilor bucovineni*, Cernăuți, 1893, p. 74–76.

[133] Mihai Iacobescu, *Din istoria Bucovinei*, vol. I *(1774–1862). De la administrația militară la autonomia provincială*, București, Editura Academiei Române, 1993, p. 291.

[134] *Ibidem*.

[135] E. Hurmuzachi, *Documente...*, vol. VII, p. CLXXVIII, p. 320–321.

BDD-A32697 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.142 (2026-11-14 23:00:14 UTC)